

ITALIA-SLAVIA TRA QUATTRO E CINQUECENTO: MARKO MARULIĆ UMANISTA CROATO NEL CONTESTO STORICO-LETTERARIO DELL'ITALIA E DI PADOVA, a cura di Luciana Borsetto, »Manierismo e Barocco«, collana diretta da Guido Baldassarri e Marziano Guglielminetti, Edizioni dell'Orso, Alessandria, 2004 (171 str.)

Ako je neka obljetnica važna, a njezina proslava uspješna, odjeci se osjećaju još dugo nakon svečarskoga raspoloženja. Od Splita do Madrida, velike svetkovine u znaku Marka Marulića donijele su brojna vrijedna izdanja hrvatskih i inozemnih nakladnika, posvećena »hrvatskom Danteu« i epohi europskoga humanizma i renesanse. Plodove živoga zanimanja za prvo ime hrvatskoga »moderniteta« sa zadovoljstvom ubiremo i ove godine: nakon Rima, Milana i Novare, uglednom nizu talijanskih kulturnih središta koja su prepoznala Marulićevo značenje u europskom kontekstu, udruženim su se snagama pridružile Alessandria i Padova. Zahvaljujući zanimanju i zalaganju Guida Baldassarrija, Marziana Guglielminettija i Lorenza Massobrija, u alessandrijskim Edizioni dell'Orso unutar glasovitoga niza *Manierismo e Barocco*, objavljen je zbornik radova posvećen hrvatskom humanistu, čime su talijanski gradovi zanimanjem za Marka Marulića čak nadmašili hrvatske. Pri samom objavljivanju pripomogli su Odsjek talijanistike i Odsjek anglo-germanskih i slavenskih jezika i književnosti Sveučilišta u Padovi, što svjedoči o Marulićevu autoritetu u europskim obzorima, to više što je Marko Marulić zabilježen i priznat u talijanskoj književnoj kulturi tek od 1952. g, kad je Carlo Dionisotti objavio njegov latinski prijevod I. pjevanja Danteova *Pakla*, ili nešto prije, godine 1931, kad je Francesco Lo Parco analizirao njegov latinski prijevod posljednje pjesme Petrarčina *Kanconijera*.

Dvanaest priloga zbornika nastoji pregledno zaokružiti europski profil Marulićeva kršćanskoga humanizma, čvrstu vezu s klasicima, divljenje prema Danteu i Petrarki, i njegovu ulogu u povijesti hrvatske književnosti. Zasluge za takvu koncepciju i reprezentativan izgled izdanja pripadaju Luciani Borsetto, proslavljenom prevoditeljici Marulićeve *Judite* na talijanski jezik, uglednoj znanstvenici, koja je u svoja talijanistička i komparatistička istraživanja (Vergilije, Horacije, Stari i Moderni) odlučno uvrstila i hrvatskoga autora, prepoznavši njegovu ulogu u stvaranju moderne kulturne Europe. Padovanski zbornik stavljen je u kontekst obilježavanja obljetnice Marulićeve *Judite*, a nadovezuje se na rad splitskoga središta za istraživanje i dokumentaciju *Marulianum*.

Znanstveni skup »Marko Marulić, hrvatski humanist u književno-povijesnom kontekstu Italije i Padove«, održan je na Sveučilištu u Padovi 7. prosinca 2001, a okupio je ugledne istraživače sa Sveučilišta u Padovi, Sveučilišta u Bariju, Sveučilišta u Udinama, Sveučilišta Complutense u Madridu, Sveučilišta u Zadru, Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i *Marulianuma* Književnoga kruga Split. Različiti pristupi u zadanim su okvirima osvijetlili nove pojedinosti u složenom portretu još uvijek donekle zagonetne biografije Marka Marulića. Na pretpostavci Marulićeva studijskoga boravka u Padovi, ponovno je otvoreno pitanje njegova »svetačkoga« života i vrline, koja po najnovijim istraživanjima prihvaća humanističku narav njegove neobuzdane znatiželje (Sofia Zani). Iz arhivskih bilježaka poznato je da je volio glazbu, ples, šalu, gozbe i elegantnu odjeću. No »kvazi-hagiografska« biografija Franje Božićevića, mada s tendencijom idealizacije, pronalazi opetovane potvrde (Bratislav Lučin). Prigrlivši *Devotio moderna*, Marulić je pristao na praktičnu metodu osobne pobožnosti, koja osigurava širok prostor meditaciji i ima ponajprije intimni karakter. U kontaktima s kulturnim ambijentima Italije, Marulić je mogao susresti brojne istomišljenike, intelektualce, koji su zahtijevali reformu Katoličke crkve, koji su »udarali na vrata kulturne reforme, ali za razliku od Martina Luthera, nisu bili u ratnoj opremi« (Gianna Gardenal). Marulićeva moralističko-religiozna orijentacija pogodovala je podjednako reformaciji i protureformaciji, u okvirima slobode tumačenja ili s različitim predznacima u pristupu pojedinim njegovim djelima.

S druge strane, u odnosu na talijanske uzore, njegova su djela uvijek iskazivala osobitosti hrvatskoga umjetničkog prozodijskog koncepta: ni jedan naslov ne možemo nazvati imitacijom ili prenošenjem talijanskih oblika (Divna Mrdeža Antonina). Iako se okušao u Petrarkinim pjesničkim oblicima, Marulić nije bio petrarkist. Ipak, uz prijevod *kancone Vergine Bella* i dva soneta (CCCLXV i XCIX), postoje različite razine utjecaja, koje je talijanski klasik nesumnjivo imao na našega pjesnika. Umjesto brzopletih tvrdnja o nasljedovanju Petrarke, moguće je govoriti poglavito o analognom odnosu prema kulturi, srodnim afinitetima i podudarnom svjetonazoru (Tonko Maroević). Na isti način Marulić se predstavlja kao autor i adaptator u dramskom rodu, pokazujući odlučnost da se strukturno uklopi u tradiciju autentične hrvatske drame anonimnih autora (Francesco Saverio Perillo). Titulu »oca hrvatske književnosti« učvršćuje dugotrajanost njegove nazočnosti na hrvatskom kulturnom obzorju, od Petra Hektorovića do Jakše Fiamenga (Mirko Tomasović).

Uz usporedbe unutar Marulićeva opusa i u nizu tematski srodnih djela, s jedne strane motiva žena-robinja, a s druge lijepih heroína, osobito je vrijedna nova analiza *Judite* u odnosu prema drugim europskim *Juditama* (Luciana Borsetto), putem koje postaje pregledan razvoj ukusa europske civilizacije od humanističko-renesansne paradigme, preko razigranosti manirizma i baroka, primjerice Lopea de Vege, do svečanosti osamnaestostoljetnoga oratorija *Judita triumphans* Antonija Vivaldija. Hrabra žena kao kaleidoskop, koja kroz stoljeća mijenja odnose simboličke opterećenosti, misao je vodilja koja pogađa »postmodernistički« ukus i vrlo je poticajna za aktualna istraživanja.

Marulićev »avangardni« potez s likom Judite nadahnjivat će poljski barok, a Marulićeva brojnija genološka poljska obitelj osvjetljena je kroz podudarno zanimanje za biblijsku Suzanu (Jan Slaski). U Španjolskoj zavidnu recepciju duguje talijanskim izdanjima, znatno brojnijim od španjolskih i portugalskih izdanja (Francisco Javier Juez Gálvez), a Marulićevo ime na *Index librorum prohibitorum et expurgatorum* donosi zanimljive i vrlo detaljne upute za cenzore.

Analiza rukopisa *Davidias* iz Nacionalne knjižnice u Torinu je korisna dopuna paleografskih i egzegetskih zaključaka o Marulićevu opusu (Claudio Griggio), a talijanski prijevodi latinskih tekstova otvaraju novu stranicu budućih proučavanja: prijevodni tekstovi do XIX. st. bili su usmjeravani na horizont očekivanja idealnoga čitatelja, dok je autor bio djelomično potisnut kao »druga« instanca (Iva Grgić).

Još nije dovršeno objavljivanje Marulićevih *Opera omnia*, nije popunjena kronologija njegovih spisa, a o nekim njegovim djelima pisano je malo ili uopće još ništa. Talijanski zbornik posvećen središnjem književnom liku hrvatskoga humanizma iznimno je uspješno postigao potrebnu slojevitost. Kako je to Guido Baldassarri u ime Odsjeka za talijanistiku naglasio u uvodnom tekstu, Marko Marulić Splićanin je obrazovanjem i izdašnošću opusa, kao trojezični autor, jedna od najilustrativnijih poveznica europske civilizacije. Reprezentativno izdanje 21. stoljeća izraslo je iz izvrsnoga poznavanja autoriteta koji je u svijetu uživao hrvatski pisac, već za života citiran kao općepoznat autor, čitan često iz čistoga užitka. Ugledni europski znanstvenici pišu o njemu s velikim poštovanjem ne priznajući predrasude o »maloj« hrvatskoj književnosti. To dokazuju brojni epiteti, kojima su slavisti, talijanisti i filozofi počastili hrvatskoga autora: »poveznica europske civilizacije«, »osobit«, »ugledan«, »prvi«, »unicum«...

Cvijeta Pavlović

NEDJELJKA PARO, *BIBLIOGRAFIJA MARKA MARULIĆA*, Književni krug Split – *Marulianum*, Split, 2004 (327 str.)

Prošle godine za Dan *Judite* (22. travnja) pojavila se bibliografija radova o Marku Maruliću u vremenskom rasponu od 1565. do 2000. Bibliografiju je izradila prof. Nedjeljka Paro, naša provjerena i vrsna stručnjakinja za tu granu književnoga istraživanja. Njezina knjiga velik je dobitak za marulologiju, a nastala je u okviru projekta *Bibliografija Marka Marulića*, koji vodi *Marulianum*, posebni odjel splitskog Književnog kruga usmjeren prema proučavanju i promicanju opusa »oca hrvatske književnosti« i drugih naših humanista.

To je zapravo treći dio navedene *Bibliografije*: prvi dio, popis Marulićevih objavljenih tekstova, načinili su Branko Jozić i Bratislav Lučin (Split, 1998), koji pripremaju i drugi, bibliografiju rukopisnih djela. Sukladno tomu već se sada može reći da je Marko Marulić najprimjerenije stručno praćen od hrvatskih klasika, imajući na pameti da se već četrnaest godina u rodnom mu gradu održavaju znanstveni skupovi posvećeni njegovoj literarnoj i životnoj sudbini, građa kojih